

איתור שטחים לשימור מינים של אבות צמחי תרבות באמצעות כלים מתקדמים של תכנון סיסטמטי לשמירת טבע

דוח מסכם

ד"ר ענב וידן ופרופ' אורי רול

המכונים לחקר המדבר – אוניברסיטת בן גוריון

דצמבר 2023

הקדמה

לאורך כל ההיסטוריה האנושית, בני האדם השכילו לנצל מיני צמחי בר רבים לתועלתם לצרכי מאכל, מרפא, לבוש, נוי ואף כחלק מקשר רוחני. מיני צמחי בר רבים תורבתו לתועלת האדם. מינים אלו נקראים - אבות צמחי תרבות. כיום, גוברת ההבנה של החשיבות הרבה שיש בשימור של אבות הבר של צמחי התרבות, לא רק מטעמים של שמירת המגוון הביולוגי, אלא גם כבעלי חשיבות חקלאית לפיתוח צמחי תרבות עמידים יותר לפגעי מזג אוויר, עמידות למזיקים וכיוצא בזה, ולפיתוח של זנים נוספים. זאת בשל המגוון הגנטי הרחב הקיים באוכלוסיות הבר המקנה להם יכולת להתאים את עצמם למגוון רחב יותר של שינויים ואתגרים סביבתיים (כגון - שינויי אקלים, מחלות, שינויים ברמות מליחות, ועוד). במקביל, גוברת ההכרה בחשיבות שימור מיני אבות צמחי תרבות בבתי הגידול הטבעיים לאור שינויי האקלים והחשש מאובדן של מינים ומידע גנטי תוך מיני שאבד בתהליך התירבות.

בישראל יש מספר גבוה של מיני צמחי בר המוגדרים כאבות צמחי תרבות. הדבר נובע ככל הנראה משילוב של שני היבטים שונים. הראשון הוא מיקומה הגאוגרפי של ישראל באזור הסהר הפורה וכמפגש של ארבעה אזורים פיטוגאוגרפיים (אירנו-טוראני, ים תיכוני, וסודנו-דקני, סהרו-סינדי; זהרי 1959). ההיבט השני הוא, ההיבט האנושי - הידע הרב שנצבר בעקבות המחקר הענף הקיים בישראל במשך שנים רבות בעיקר על מיני הדגניים, הקטניות, ובעקבות פיתוח של צמחי נוי (קפלן וחובריו, 2020). להיבט זה מתווספת גם ההיסטוריה האנושית באזור זה שהיא אחת הקדומות והעשירות בעולם. בין השאר, אזור הסהר הפורה, וישראל בתוכו, שימש כערש החקלאות של העולם העתיק. כלומר באזור זה התפתחה חברה אשר השכילה לנצל את אוצרות צמחי הבר ולביית אותם לצרכיה. היותה של ישראל מרכז למינים המוגדרים אבות צמחי תרבות עם צפיפות גבוהה שלהם בטבע (קפלן וחובריו, 2020) מחדד את החשיבות הגבוהה לשימור אוכלוסיות הבר של מינים אלו. בימים אלו, נעשת עבודה מקיפה, בשיתוף של גופים שונים בראשם בנק הגנים לצמחי ארץ ישראל, רשות הטבע והגנים (רט"ג), אנשי תכנון מהאקדמיה לאומנות בצלאל, וכן הקרן הקיימת לישראל, ואוניברסיטת בר-אילן במטרה לקדם את נושא שימור המינים שמוגדרים כאבות צמחי תרבות

בישראל. במסגרתה הוגדרו המינים המתאימים להיכלל ברשימת אבות צמחי התרבות, אופיינו מידת חשיבותם כאבות צמחי תרבות וקירבתם הגנטית לצמחי התרבות, והוגדרו תחומי התפוצה שלהם. מטרת המחקר הנוכחי היא לאתר את השטחים המתאימים לשימור של מיני הבר המוגדרים כאבות צמחי תרבות בישראל באמצעות כלים מתקדמים של תכנון סיסטמטי לשמירת טבע. תכנון סיסטמטי לשמירת טבע הינו גישה המקובלת בעולם מזה למעלה מ-20 שנה לתעדף יחדיו באמצעות כלים אלגוריתמיים מתקדמים את כלל האלמנטים הזקוקים להגנה באזור מסוים, השטחים בהם הם נמצאים, האיזמים עליהם, ושיקולים תכנוניים נוספים (Margules & Pressey 2000). בשנים האחרונות נעשו שלל שימושים בכלים הללו לקדם תכנון לשמירת טבע החל מסקאלות מקומיות וכלה בתעדוף שטחים לשימור על פני כל העולם (Ribeiro & Atadeu, Villarreal-Rosas et al. 2020). בישראל השימוש בכלים אלו עדיין בחיתוליו (אבל ראו את Brokovich et al. 2013, 2019, Roll et al. 2017).

מטרות

במסגרת מחקר זה התמקדנו במטרות הספציפיות הבאות:

- איתור אתרים המהווים מוקדים של צמחים שהם אבות צמחי התרבות בישראל.
 - בחינת רמת ההגנה הנוכחית על המינים הללו בתחום מערך השטחים המוגנים של ישראל (מסוגים שונים). במסגרת זו נאפיין את המינים אשר כיום לא זוכים להגנה מספקת.
 - הגדרת השטחים הכלולים בתוך מערך השטחים המוגנים כיום אשר חיוניים לשמירה על אבות צמחי התרבות בישראל.
 - הגדרת שטחים שיהיה צורך להוסיף למערך השטחים המוגנים כיום בכדי לשפר ככל הניתן את שימור אבות צמחי התרבות של ישראל.
- מחקר זה יצטרף למכלול המחקרים המקיפים הנעשים בימים אלו בתחום זה (על ידי הגופים שהוזכרו למעלה) במטרה לקדם את שימור אבות צמחי התרבות. המחקר שלנו מתבסס על המידע הרב שנצבר במסגרת פרויקט רחב היקף זה.

שיטות

מקורות מידע

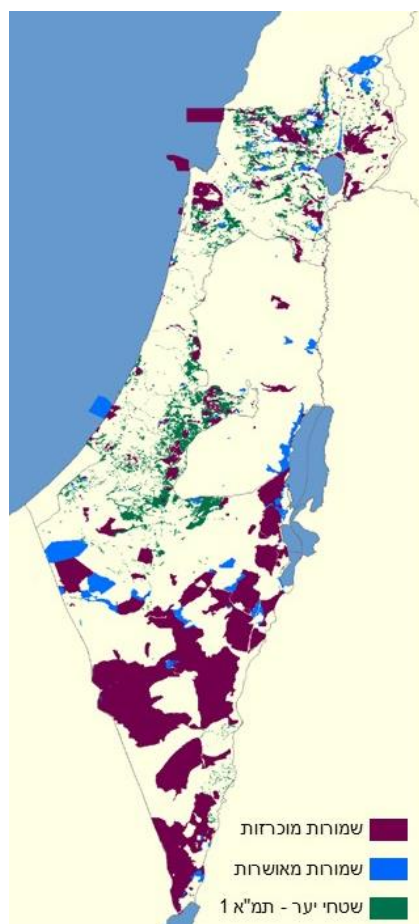
1. רשימה של כל מיני צמחי הבר שהוגדרו כאבות צמחי תרבות בישראל. רשימה זו מכילה 320 מינים של צמחים. עבור כל מין הוגדרה מידת החשיבות שלו כצמח תרבות על פי קריטריונים כגון: נדירות, אנדמיות, תצורת צומח ומאפייני תחום התפוצה. כך שכל מין קיבל ציון בין 0-40 על פי מידת חשיבותו. כמו כן, הוגדרה מידת הקרבה הגנטית שלו לצמח התרבות על ידי חמש קטגוריות של קירבה.

2. תחומי תפוצה של מיני הצמחים – בעבודה זו נעשה שימוש בשני בסיסי נתונים שונים שמקורם מרשות הטבע והגנים:

א. בסיס נתונים שמורכב ממודלי תפוצה ממוחשבים עבור מרבית המינים ולשאר המינים נתוני תצפיות. מודלי התפוצה הממוחשבים לחיזוי התפוצה של המין (Species Distribution Models - SDMs) נעשו ברזולוציה של 500*500 מטר עבור 221 מינים. מודלי התפוצה הכילו נתוני הסתברות לנוכחות המין שנעו בין 0 ל-1. עבור 94 מינים לא היה ניתן ליצור מודל תפוצה בשל מיעוט תצפיות או סיבות טכניות אחרות. הנתונים של בסיס מידע זה, הכולל את המודלים ואת התצפיות, מבוסס על נקודות תצפית שתועדו לאורך השנים משנות ה-50 של המאה הקודמת ועד ימינו שמקורם ממגוון מקורות מידע (רט"ג, BioGIS, החברה להגנת הטבע, האוניברסיטה העברית, ובנק הגנים לצמחי ארץ ישראל). בסיס מידע זה הכיל בסך הכל 315 מינים. חמשת המינים שלא נכללו הם ארבעה מינים שאוכלוסיותיהן התרבותיות מאד נפוצות כך שקשה לזהות את האוכלוסיות הטבעיות (זית אירופי, אורן ירושלים, שקד מצוי, וברוש מצוי) ומין אחד (קמלינה סמורה) שמשום מה נכנס למאסף אבות צמחי תרבות אך תחום תפוצתו הוא מחוץ לישראל (רשימת המינים וסוג המידע הקיים אודות תחום התפוצה של כל מין מפורטים בנספח 1).

ב. נתוני תצפיות מ-15 השנים האחרונות (2008-2023). בסיס מידע זה מקורו ממאגר הנתונים של רשות הטבע והגנים והוא מכיל 144,733 תצפיות עם נתוני מיקום עבור 312 מינים. עבור שלושה מינים (שבת ריחני, טופח חמצתי, ותלתן מירוני) הנמצאים בבסיס המידע הקודם, לא נמצאו תצפיות מה-15 השנים האחרונות במאגר הנתונים של רט"ג (רשימת המינים ומספר התצפיות שיש עבור כל מין מפורטים בנספח 1). התצפיות עברו טיוב על ידי צוות של בוטנאים מומחים.

3. מידע מרחבי אודות שלל השטחים המוגנים בישראל. בעבודה זו מכלול השטחים המוגנים בישראל הוגדרו כשמורות הטבע והגנים הלאומיים המוכרזים והמאושרים ולהם נוספו שטחי היער השונים (יער טבעי, יער פארק ויער נטע אדם) שהוגדרו על ידי תוכנית מתאר ארצית 1 (איור 1).

איור 1 מפת ארץ ישראל עליה מסומנים בצבעים שונים שמורות מוכרזות, שמורות מאושרות ושטחי יער

איור 1: מפת השמורות והגנים הלאומיים המוכרזים (בבורדו) והמאושרים (בכחול) ושטחי היער על פי תוכנית מתאר ארצית 1 (בירוק). שטחי היער כוללים שלושה סוגי יער: יער טבעי, יער פארק ויער נטע אדם.

מפת עושר מינים

בשלב הראשון, בחנו את הפיזור המרחבי בישראל של מיני צמחי הבר שהם אבות צמחי תרבות וזיהינו את האזורים בהם יש מגוון גדול של מינים. לצורך כך השתמשנו פעם אחת עם בסיס המידע של התצפיות מ-15 השנים האחרונות, ובפעם השניה עם בסיס המידע הכולל את המודלים הממוחשבים. את שטחה של ישראל חילקנו לתאי שריג שווי-שטח בגודל של 1*1 ק"מ. עבור כל תא שריג חישבנו את מספר המינים שנצפו בו.

בחינת מידת ההגנה כיום על המינים השונים

בשלב השני, בדקנו עבור כל מין את שיעור החפיפה של תחום התפוצה שלו בישראל עם מכלול השטחים המוגנים. את התהליך הזה ערכנו פעם אחת עם בסיס המידע שמכיל את התצפיות מ-15 השנים האחרונות ובפעם השניה עם בסיס המידע שברובו מורכב ממודלי תפוצה ממוחשבים (SDMs).

תהליך תעדוף של שטחים לשימור כל מיני הבר המוגדרים כאבות צמחי תרבות

תהליך התעדוף התבצע על ידי שימוש באלגוריתם של Mixed integer linear programming המאפשר אופטימיזציה של מגוון מטרות באופן יעיל מבחינה חישובית. תהליך זה נעשה באמצעות החבילה "Priorizr" ב-R (Hanson et al. 2023). מטרתו למקסם את הנוכחות של כלל המינים במאסף. בתהליך התעדוף ישנה התייחסות לעושר המינים בכל תא ולקומפלמנטריות (יצוג משלים) של מגוון המינים בין התאים. התוצר שמתקבל הוא בינארי. כלומר, כל יחידת תכנון מקבלת ציון 1 באם היא תועדפה לשימור. ואם היא לא תועדפה לשימור היא מקבלת את הציון 0. בתהליך התעדוף יש צורך להגדיר מספר פרמטרים:

- 1. יחידות התכנון.** חילקנו את שטחה של ישראל באמצעות תאי שריג של 1×1 ק"מ, אלו היוו לנו את יחידות התכנון (בסך הכל 28,254 יחידות תכנון לכל ישראל). בתחילה יצרנו מפה המתעדפת את כלל שטחי ישראל ובה לכל יחידות התכנון ישנו סיכוי זהה לשימור (מפה נאיבית). מפה זו מראה לנו את השטחים שמומלצים לשימור ללא התייחסות לשטחים המוגנים הקיימים כיום בישראל. לאחר מכן, הרצנו ניתוח דומה אך הפעם הגדרנו עבור כל תא שריג את מידת ההגנה עליו. תא אשר חופף בלפחות במחצית משטחו עם השטחים המוגנים הוגדר כתא מוגן (משמע, הוא חלק ממכלול השטחים המוגנים). במקרה זה, התאים שהוגדרו כמוגנים הוגדרו ככאלו בתהליך התעדוף, כך שהאלגוריתם יבחר רק תאים נוספים לשימור מעבר לאלו שכבר זוכים להגנה (תוך התחשבות בהגנה שכל מין כבר זוכה לה במסגרת מכלול התאים המוגנים).
- 2. מאפיינים מרחביים של המינים לשימור.** לשם כך השתמשנו במידע אודות התפוצה של המינים. פעם אחת השתמשנו בבסיס המידע של התצפיות ב-15 השנים האחרונות. בפעם השניה השתמשנו בבסיס המידע המכיל את מודלי התפוצה הממוחשבים (SDMs). כדי להמיר את נתוני ההסתברות של המודלים הממוחשבים לנתונים של נוכח-נפקד (0 או 1), הגדרנו כי כאשר ההסתברות שהמין נמצא בתא שטח מסוים היא 50% ומעלה אזי הוא נוכח. כאשר הסבירות של המין להימצא בתא היא פחותה מ-50% הוא הוגדר כאינו נוכח בתא זה.
- 3. הגדרת אחוז השטח שמיועד לשימור.** במקרה זה שבו יחידות התכנון שוות גודל וגודלן 1 קמ"ר, הפרמטר של אחוז השטח שמיועד לשימור קובע את מספר יחידות התכנון שמומלץ לשימור עליהן. אנו שאפנו ליצור תעדוף היררכי לכלל ישראל אשר יציג את האזורים שנבחרים לשימור עם סיפי אחוזי שימור שונים. לפיכך, חזרנו על תהליך התעדוף תשע פעמים עם אחוזי שימור עולים מ-10% עד 90% משטח ישראל במרווחים של 10%. פרט לפרמטר זה של אחוז השטח לשימור לא שינינו את ההגדרה של הפרמטרים האחרים. בסופו של דבר חישבנו עבור כל יחידת תכנון כמה פעמים, מתוך תשע ההרצות, היחידה הוגדרה לשימור (כלומר, קיבלה את הציון 1). כך שתא שנבחר בכל הפעמים קיבל את הציון 9, ותא שלא נבחר באף אחד מהפעמים קיבל את הציון 0.
- 4. מתן עדיפות לשימור של מינים נבחרים.** בשלב הראשון בצענו את תהליך התעדוף על שלל שלביו כאשר לא היה הבדל בין המינים בחשיבותם לשימור. בשלב השני, ערכנו תהליך תעדוף בו

חילקנו את המינים לארבע קטגוריות לפי חשיבותם לשימור כפי שהוגדרו על ידי אנשי מקצוע (ראה טבלה 1). ראשית הגדרנו עבור כל קטגוריה את אחוז שטח התפוצה של המין הנדרש לשימור בתהליך התעדוף. בשלב השני, כדי ליצור תוצר היררכי שבו יש דירוג של מידת התעדוף בין התאים שנבחרו לשימור, שינינו את שיעור השטח שהוגדר לשימור עבור כל קטגוריה שמונה פעמים (בסך הכל בצענו תשעה תשריטים שונים). השינוי נעשה בהתאמה לקטגוריות האחרות כך שבכל הפעמים שיעור השטח לשימור הגדול ביותר היה עבור המינים בעלי החשיבות הגבוהה ביותר ושיעור השטח לשימור הנמוך ביותר היה עבור המינים בעלי החשיבות הנמוכה ביותר. תחומי התפוצה שהוגדרו במודלים הממוחשבים מציגים את פוטנציאל התפוצה של המין בהתחשב בכל המיקומים שהצמח נצפה בו מאז תחילת המאה ה-20 ובלי לקחת בחשבון את שימושי הקרקע כיום. כתוצאה מכך, תחומי תפוצה של מינים רבים מתפרשים על שטחים נרחבים מאד בישראל. בשל כך, ברגע שהגדרנו בתהליך התעדוף אחוזי שטח לשימור גבוהים, האלגוריתם שלנו הפיק תוצר שכלל כמעט את כל ישראל. לכן, כדי לקבל תוצר בעל ערך, במקרה של בסיס המידע עם המודלים הממוחשבים, הורדנו את יעדי השטח לשימור לאחוזים נמוכים יחסית (פירוט של כל שיעורי השטח לשימור עבור כל אחת מהקטגוריות מתואר בנספח 2).

טבלה 1: תיאור החלוקה לארבע הקטגוריות על פי חשיבות המינים ומספר המינים בכל קטגוריה. חשיבות המין הוגדרה על ידי מומחים לפי קריטריונים של נדירות, אנדמיות, תצורת צומח ומאפייני תחום התפוצה.

מספר המינים	מידת חשיבות המין כפי שהוגדרה על ידי מומחים
29	30-40
52	25-30
59	20-25
172	20<

בצענו פה שני תהליכי תעדוף סיסטמטי משלימים אך שונים עקרונית ביעדי האופטימיזציה שלהם. בשלב הראשון בו כל המינים היו זהים בערכם – בצענו תהליך תעדוף עם יעדי שטח לשימור כולל קבועים, בו עושים מקסימיזציה של השימור של כלל המינים בתוך יעד זה (עם אחוזי שימור כולל הולכים וגדלים). בשלב השני בו למינים השונים היו דירוגי חשיבות שונים, בצענו תהליך תעדוף בו השטח לשימור של כל מין ספציפי הוא סף קבוע (שאינו לרדת ממנו), ואנו עושים מינימיזציה של השטח הכולל הנדרש לשימור (גם כאן בצענו סדרה של תהליכי תעדוף בהם סיפי השטח לשימור של המינים בקטגוריות השונות הולכים וגדלים).

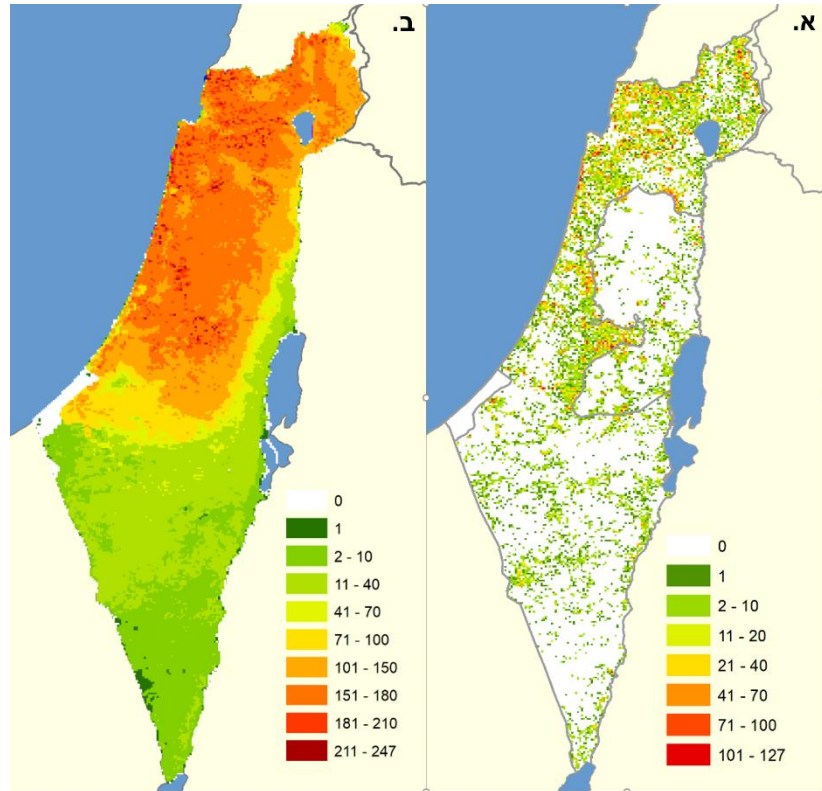
בעבודה זו השתמשנו בשני בסיסי מידע שונים. בסיס מידע אחד – תצפיות מ-15 השנים האחרונות – אשר מכיל מידע עדכני על נוכחות המינים בישראל אך מייצגת הערכת חסר המתבססת על מאמצי דיגום שונים בשטחים השונים בישראל. לעומתו, בסיס המידע השני (המורכב ברובו ממודלי תפוצה ממוחשבים) מבוסס על נתוני תפוצה משנים רבות ולא דווקא מייצג את המצב הקיים היום ונראה שמייצג הערכת יתר של נוכחות המינים בשטחים רבים. יתרה מכך, מטרת מודלי התפוצה הקיימים בבסיס מידע זה הינה הערכת תחום התפוצה הפוטנציאלי של כל אחד מהמינים ולכן הם אינם לוקחים בחשבון את המציאות כיום, את שימושי הקרקע השונים שמשפיעים רבות על התפוצה הממשית של המין, כמו גם את התנאים הסביבתיים האחרים שיתכן והשתנו לאורך השנים. לכן, כאשר המטרה היא למצוא אתרים לשימור אנו ממליצים להתייחס בעיקר לתוצרים המתקבלים מנקודות התצפית. אך להשלים את התמונה עם הסתכלות מושכלת על תוצרי תהליך התעדוף המבוסס על מודלי התפוצה הממוחשבים.

תוצאות

תהליך העבודה התבצע בנפרד עם בסיס המידע של התצפיות מ-15 השנים האחרונות ועם זה המורכב מהמודלים הממוחשבים ותצפיות. בתוצאות נציג את התוצרים של שני בסיסי המידע.

היכן מיני אבות צמחי תרבות נפוצים בישראל – מפת עושר מינים

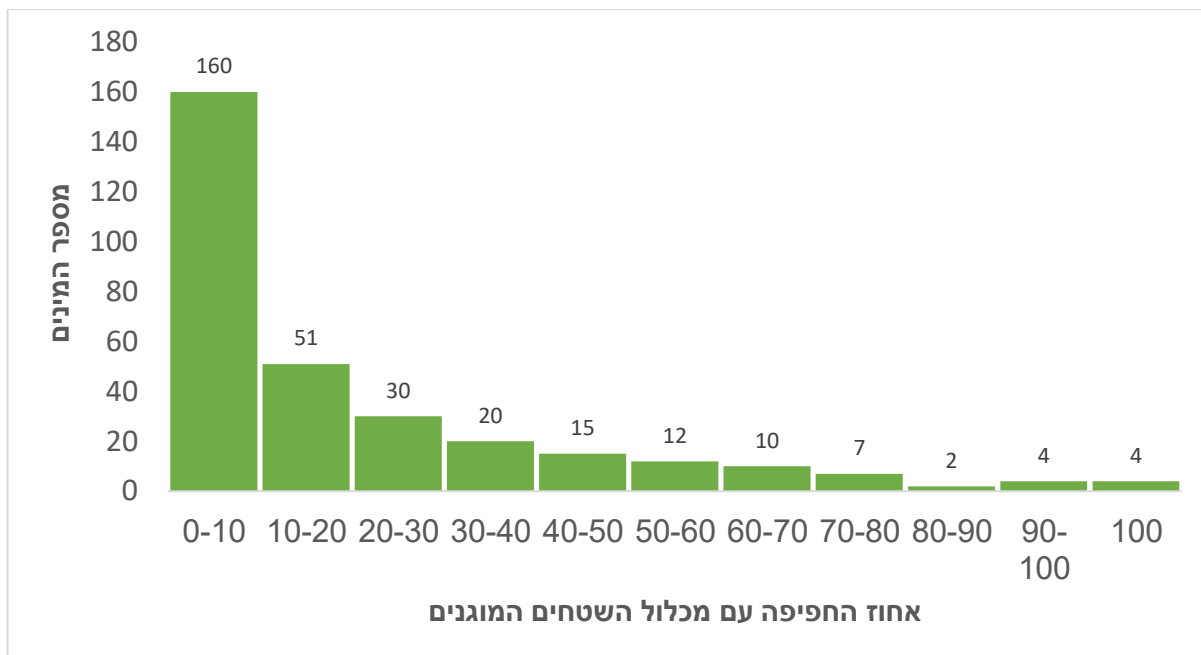
במפות עושר המינים ניתן לראות את הפיזור המרחבי של מגוון מיני צמחי אבות תרבות בישראל. המפה המתבססת על נתוני התצפיות בלבד (איור 2א') מציגה תמונה של הערכת חסר, בה בעצם יש לנו נתונים אך ורק על פרטים שנצפו ותועדו. ניתן לראות את חוסר המידע הרב באזורים שונים בארץ בהם מאמץ הדיגום היה נמוך, אם בכלל. לעומת זאת, במפה המתבססת על מודלי התפוצה ניתן לראות כי כל התאים בישראל מכילים לפחות מין אחד מתוך המאסף של אבות צמחי התרבות. יתרה מכך, יש מעט מאד תאים שיש בהם רק מין אחד (231 תאים המהווים כ-0.8% מכלל תאי השריג) ובאזור הים תיכוני במרבית התאים יש למעלה מ-100 מינים של צמחי אבות תרבות (איור 2ב').

איור 2: מפת עושר מינים על פי נתוני תצפיות מ-15 השנים האחרונות (א) ועל פי מודלי תפוצה ממוחשבים (SDMs) ונקודות תצפית למינים שלא ניתן היה למדל (ב). סרגל הצבעים נע בין ירוק לאדום ומציין את מספר המינים שנמצאו בכל תא באמצעות תצפיות או על ידי מודלי התפוצה הממוחשבים.

עד כמה המינים מוגנים כיום – בחינת מידת החפיפה עם השטחים המוגנים בישראל

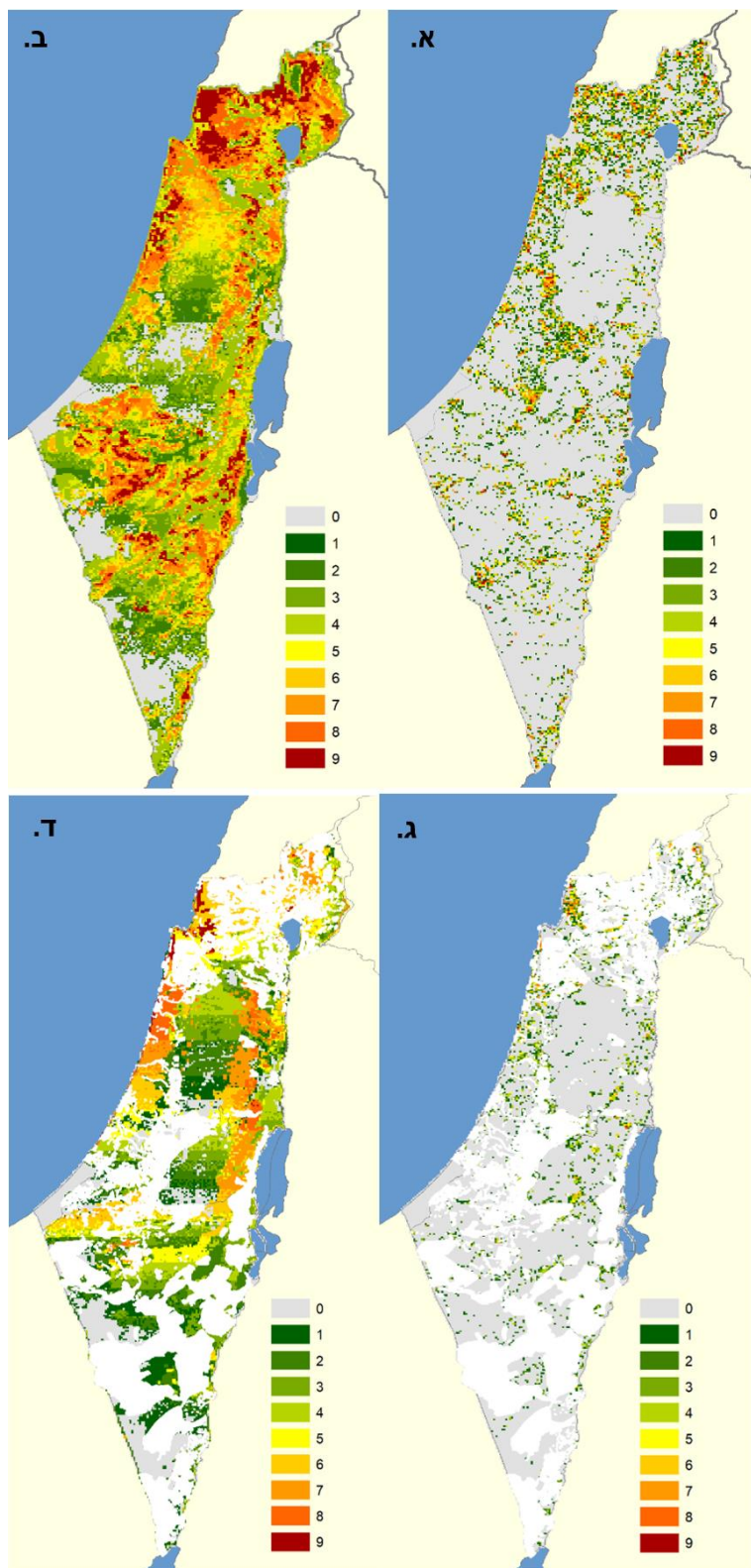
במטרה לבחון את מידת ההגנה הקיימת כיום על מיני אבות צמחי התרבות השונים, בחנו את החפיפה של תחומי התפוצה של כל אחד מהמינים עם מכלול השטחים המוגנים בישראל. כאשר השתמשנו בבסיס המידע הכולל את מודלי התפוצה הממוחשבים מצאנו כי עבור 12% מהמינים (39 מינים) מעל למחצית משטח תחום התפוצה נמצא בתוך השטחים המוגנים. בעוד שעבור 77% מהמינים (241) פחות מ-30% מתחום התפוצה שלהם שמור, כאשר ל-160 מינים מתוכם (המהווים 51% מכלל המינים) פחות מ-10% מתחום התפוצה שלהם הוא שמור (איור 3; בנספח 1 פירוט של כל המינים ומידת החפיפה עם השטחים המוגנים). ההגנה המועטה על המינים הללו נובעת מסיבות שונות. למשל, עבור כמנון האניס (*Pimpinella anisum*) זה נובע מכך שהמידע עליו הוא רק מתצפית אחת שממוקמת מחוץ למכלול השטחים המוגנים. לעומת זאת, ישנם מינים כמו הטופח הנאה (*Lathyrus marmoratus*) שזהו מין נפוץ יחסית עם מספר רב של תצפיות, אך בית הגידול שלו הוא בעיקרו לאורך החוף, אזור שיש בו מעט שטחים מוגנים. התוצאות שהתקבלו מנתוני התצפיות מ-15 השנים האחרונות מוצגות בנספח 3. במקרה זה התמונה היא שונה - עבור 56% מהמינים (174 מינים) מעל ל-50% מהתצפיות נמצאות בשטחים מוגנים. תוצאה זו ככל הנראה נובעת בין היתר מהעובדה שבשטחים המוגנים מאמץ הדיגום הוא גדול יותר.

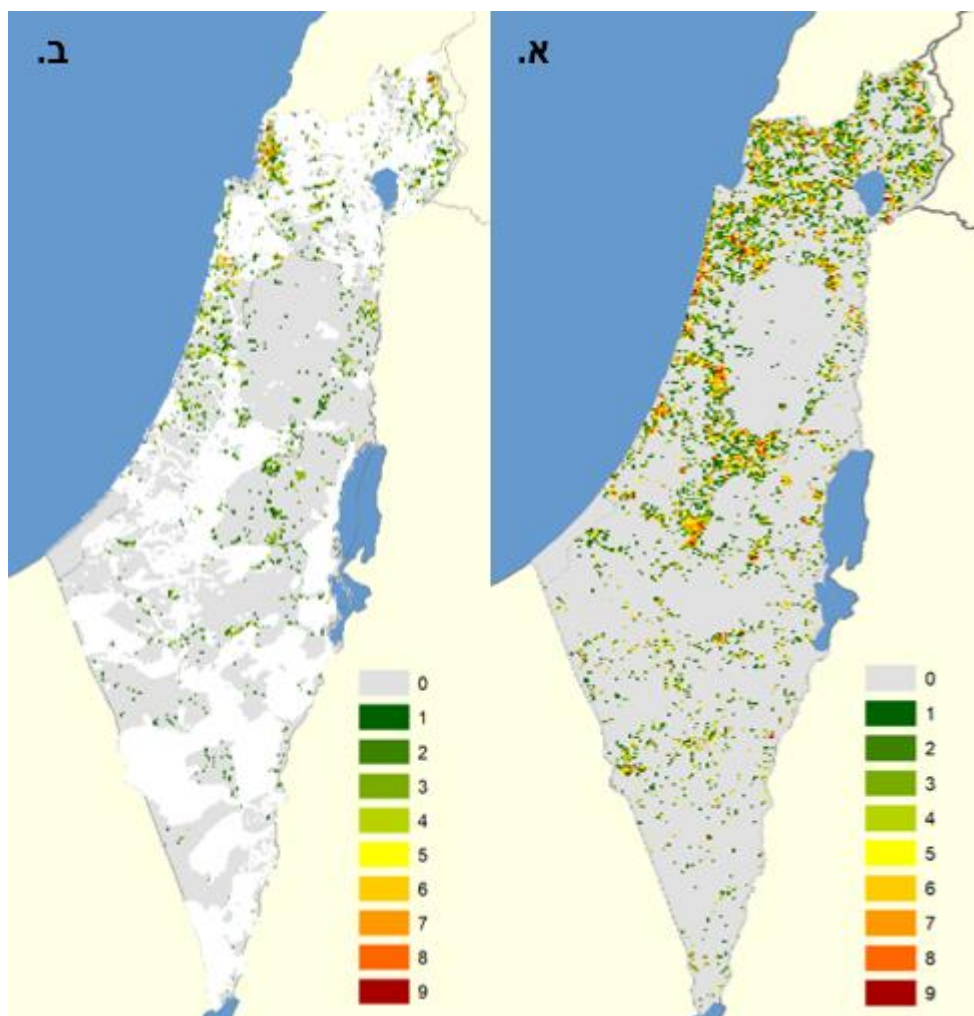
איור 3: גרף עמודות המציג את מידת החפיפה של תחום התפוצה של כל אחד ממיני צמחי אבות תרבות עם מכלול השטחים המוגנים בישראל. תחומי התפוצה עבור רוב המינים הם לפי מודלי תפוצה ממוחשבים (SDMs). עבור מינים שלא היה ניתן למדל, הנתונים הם של תצפיות. השטחים המוגנים כוללים את השמורות והגנים הלאומיים המוכרזים והמאושרים ואת שטחי היער על פי תמ"א 1.

תעדוף שטחים לשימור

תהליך התעדוף עבור כל אחד משני בסיסי המידע התבצע שלוש פעמים. בפעם הראשונה בצענו תהליך המכונה נאיבי בו בצענו תהליך תעדוף על כל תאי השריג של ישראל בלי לקחת בחשבון את השטחים המוגנים (איורים 4א ו-4ב). כלומר, לכל יחידות התכנון יש אותו ערך. בפעם השנייה, השתמשנו בשכבת השריג בה מוגדרים התאים המוגנים, וזיהינו את אותם תאים שכיום אינם מוגנים אך מומלץ לשמור עליהם בכדי לשמר את אבות צמחי התרבות בצורה המייטבית (איורים 4ג ו-4ד). בפעם השלישית, בחנו אלו שטחים מתועדפים לשימור כאשר מאסף המינים כולל אך ורק את המינים שהם הכי קרובים גנטית לצמחי תרבות (מינים שהוגדרו כ-GP1). גם במקרה זה בחנו זאת פעם אחת על כל ישראל ופעם שניה מחוץ לשטחים המוגנים בלבד. בעבודה זו אנו מציגים את התוצאות שהתקבלו מבסיס המידע של התצפיות מ-15 השנים האחרונות בלבד (איורים 5א ו-5ב). מודלי התפוצה הממוחשבים של מינים ים תיכוניים רבים הציגו תחום תפוצה רחב ומאד דומה בין המינים. דבר זה יצר שונות קטנה בין המינים ובכך שונות קטנה בפיזור המרחבי של מאסף המינים. ולכן, היה קושי לתעדף שטחים לשימור על סמך שימוש בתחומי התפוצה שהתבססו על המודלים הממוחשבים.

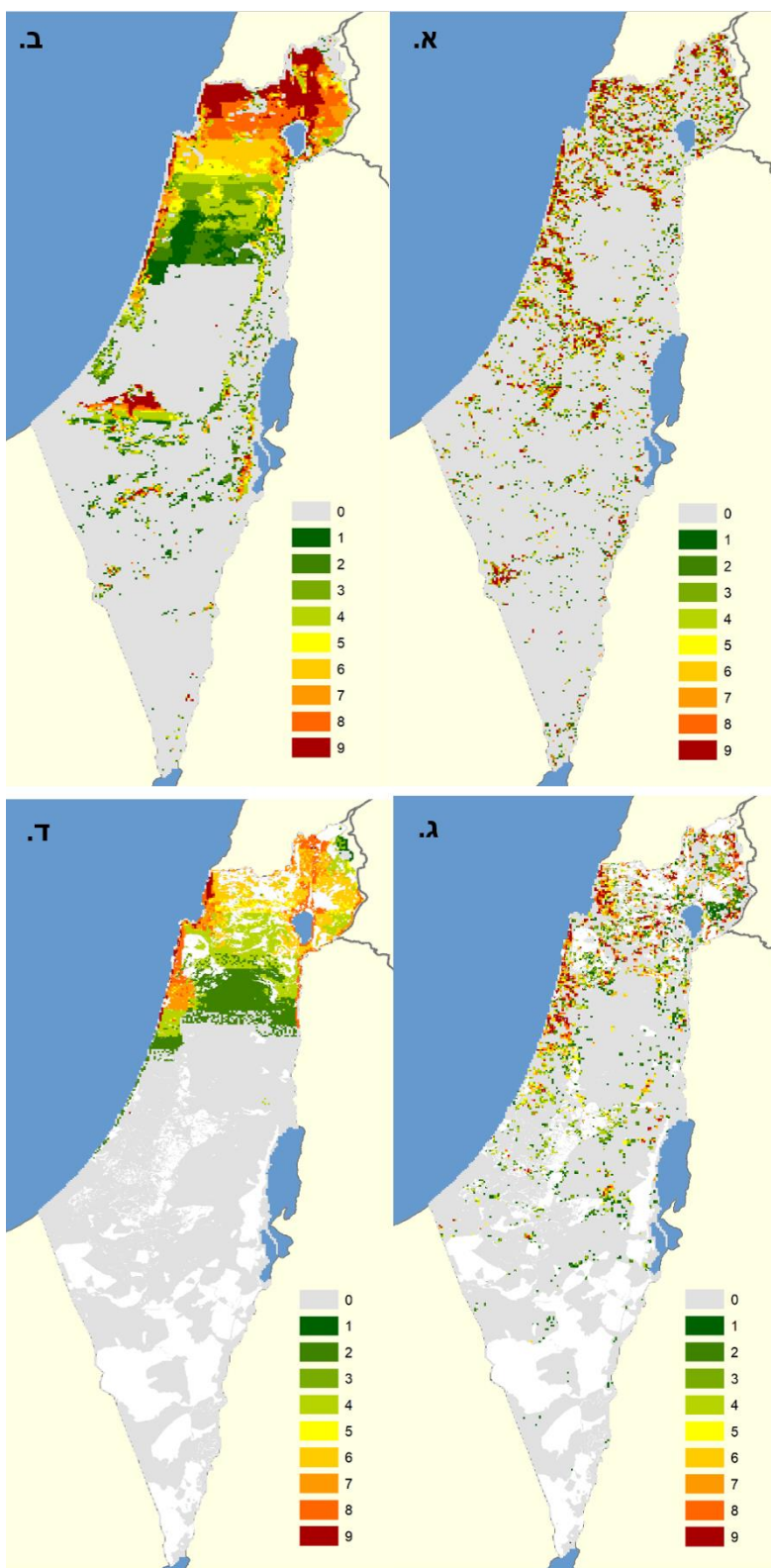

איור 4: מפות תעדוף היררכי של שטחים לשימור של אבות צמחי תרבות בישראל. תעדוף של כל שטחי ישראל על פי נתוני תצפיות (א) ועל פי בסיס נתונים שעיקרו מודלים ממוחשבים (ב). כמו כן, תעדוף של שטחים שאינם נכללים במכלול השטחים המוגנים של ישראל על פי נתוני תצפיות (ג) ועל פי בסיס נתונים שעיקרו מודלים ממוחשבים (ד). בלבן מסומן מכלול השטחים המוגנים הכולל את שמורות הטבע והגנים הלאומיים המוכרזים והמאושרים ואת שטחי היער על פי תמ"א 1. סרגל הצבעים נע בין ירוק לאדום ומציין את מספר הפעמים שלכל תא נבחר במודלים השונים בתהליך התעדוף ההיררכי.

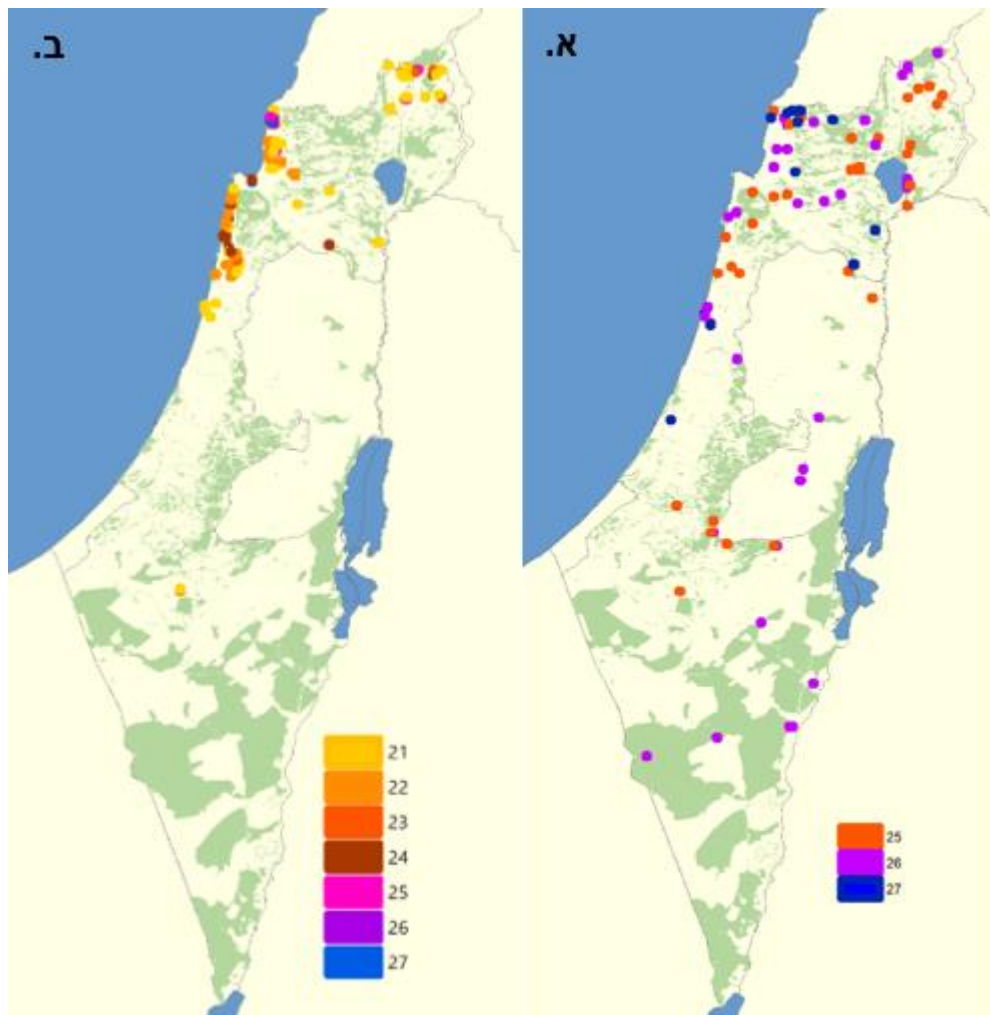
איור 5: מפות תעדוף היררכי של שטחים לשימור של מיני הבר בעלי הקירבה הגנטית הגבוהה ביותר לצמחי התרבות (מוגדרים כ-GP1). תעדוף של כל שטחי ישראל (א) ושל רק השטחים שמחוץ למכלול השטחים המוגנים בישראל (ב). בלבן מסומן מכלול השטחים המוגנים הכולל את שמורות הטבע והגנים הלאומיים המוכרזים והמאושרים ואת שטחי היער על פי תמ"א 1. סרגל הצבעים נע בין ירוק לאדום ומציין את מספר הפעמים שכל תא נבחר במודלים השונים בתהליך התעדוף ההיררכי.

בנוסף לכך, בחנו אלו שטחים יתועדפו כאשר למינים השונים יש חשיבות שונה לשימור. חילקנו את מאסף המינים לארבע קטגוריות לפי החשיבות לשימור של המינים ולכל קטגוריה הגדרנו את אחוז תחום התפוצה של המין שאנחנו רוצים לשמור עליו. כפי שהוסבר בשיטות, כל תהליך תעדוף כזה התבצע מספר פעמים לקבלת תוצר היררכי (איור 6).

איור 6: מתן עדיפות לשימור של מינים נבחרים מתוך מאסף המינים של אבות צמחי התרבות. תעדוף היררכי של כל שטחי ישראל על פי נתוני תצפיות (א) ועל פי בסיס נתונים שעיקרו מודלים ממוחשבים (ב). כמו כן, תעדוף היררכי של שטחים שאינם נכללים במכלול השטחים המוגנים של ישראל על פי נתוני תצפיות (ג) ועל פי בסיס נתונים שעיקרו מודלים ממוחשבים (ד). בלבן מסומן מכלול השטחים המוגנים הכולל את שמורות הטבע והגנים הלאומיים המאושרים והמוכרזים ואת שטחי היער על פי תמ"א 1. סרגל הצבעים נע בין ירוק לאדום ומציין את מספר הפעמים שכל תא נבחר במודלים השונים בתהליך התעדוף היררכי.

לבסוף, במטרה לזהות את האתרים שהומלצו לשימור בכל התשריטים ובסיסי הנתונים השונים, סכמנו את התוצאות של שלושת התוצרים שהתקבלו מהתעדוף של כל שטח ישראל – מנתוני התצפיות, מבסיס המידע הכולל את המודלים הממוחשבים (SDMs), ומתעדוף של מאסף המינים בעלי הקירבה הגנטית הקרובה ביותר לצמחי תרבות (GP1). התוצאות נעו בין 27 (כלומר, בכל תהליכי התעדוף השונים התא נבחר לשימור) ועד 0 (בכל המקרים התא לא נבחר לשימור). עבור בסיס המידע של התצפיות מ-15 השנים האחרונות, בחרנו לייצג במפה את תאי השריג עם הציונים הגבוהים ביותר כאתרים שמומלץ לבחון לשימור. סך הכל מדובר ב-80 אתרים שונים בתעדוף של כלל ישראל (איור 7א) ו-102 אתרים שונים בתעדוף רק מחוץ לשטחים המוגנים (איור 7ב). ניתן לראות כי ישנה חפיפה כלשהי בין האתרים שנבחרו בשתי האנליזות – ב-13 מקרים נבחרו אותם תאי שריג בשתי האנליזות. בדרום הארץ – בנחל סכר; לאורך החוף – צפונית לנחל פולג ובאזורים של פרדס חנה, חדרה, מעגן מיכאל, הבונים, שמורת עין אפק, נחל אכזיב, ונחל בצת; בגליל התחתון – באזור נחל כבול ומצפה אבי"ב; ובצפון אצבע הגליל – ליד הגושרים ותל דן.

איור 7: אתרים שתועדפו לשימור בכל שלושת הניתוחים השונים – נקודות תצפית, בסיס מידע שכולל מודלי תצפית ממוחשבים (SDMs), ומאסף מיני הבר בעלי הקירבה הגנטית הגבוהה ביותר לצמחי התרבות (GP1). כל נקודה מציינת את המיקום של תא שריג נבחר שגודלו 1*1 ק"מ. הצבעים מייצגים את הציון שקיבל כל אתר

לפי סיכום כל תוצאות תהליכי התעדוף השונים. האתרים שתועדפו בכל שטחי ישראל (א) והאתרים שתועדפו מחוץ למכלול השטחים המוגנים בישראל (ב). ברוק מסומן מכלול השטחים המוגנים הכולל את שמורות הטבע והגנים הלאומיים המוכרזים והמאושרים ואת שטחי היער על פי תמ"א 1.

סיכום

בעבודה זו השתמשנו בכלים של שמירת טבע סיסטמטית בכדי לאפיין את מצב שימורם של אבות צמחי התרבות בישראל. ראשית הצגנו את מידת חפיפתם של המינים השונים עם שטחים מוגנים כיום, ואח"כ עשינו תעדוף של שטחים לטובת מינים אלו הן תוך התייחסות למכלול השטחים המוגנים בישראל (איור 1) והן כאילו לא היו שטחים כאלו בישראל. עבודה זו אפשרה לנו למפות את אותם אזורים בישראל שהם חשובים מבסולוטית לשמירה על אבות צמחי התרבות (בן אם הם כיום מוגנים ובן אם לאו) וכן לאפיין אזורים שמומלץ להוסיף למכלול השטחים המוגנים כיום בישראל בכדי לשפר את ההגנה אליהם בצורה היעילה ביותר. בנוסף בצענו תעדוף נפרד עבור מינים שהם קרובים יותר לצמחי הבר (GP1), ותעדוף נפרד המשקלל באופן דיפרנציאלי מינים בהתאם לחשיבותם לשימור.

בסך הכל, זיהינו מספר אזורים בישראל החשובים במיוחד לשימורם של מיני אבות צמחי תרבות. האזורים הללו כוללים אזורים נרחבים בגליל, ברמת הגולן ובמישור החוף הצפוני, כמו גם מספר אתרים בשפלה הדרומית וספר המדבר (איור 7א). בנוסף זיהינו מספר אתרים השוכנים מחוץ לשטח מוגן אשר שימורם יסייע בצורה מייטבית לשימור מיני אבות צמחי תרבות כחלק ממכלול השטחים המוגנים של ישראל. האתרים הללו כוללים אזורים בגליל המערבי, מישור החוף הצפוני, צפון רמת הגולן, וצפון אצבע הגליל (איור 7ב). תעדוף שטחים עבור מיני אבות צמחי התרבות הקרובים במיוחד לצמחי הבר (GP1), הדגיש את חשיבותם לשימורם של אזורים נוספים הכוללים את מבואות ירושלים, חבל לכיש, רמות מנשה, ומזרח השרון (איור 5). תעדוף דיפרנציאלי עבור המינים החשובים יותר לשימור הדגיש את חשיבותם של הגולן המזרחי, עמקי הגליל התחתון, אתרים בגליל המזרחי, ואזורים נרחבים במישור החוף הצפוני (איור 6). עם זאת יש להדגיש שלא כל אזורי ישראל נדגמו באותו האופן, ויש אזורים, בפרט בנגב בהם יש לנו פחות מידע (איור 2).

אנו מקווים שתוצרי עבודה זו, בשילוב עם שיקולים נוספים משלל מקורות מידע, יוכלו לשמש לקדם את שימורם של אבות צמחי התרבות בישראל, ובאופן כללי להמחיש את האפשרויות הגלומות בכלים של שמירת טבע סיסטמטיים לתעדף שטחים לשמירת טבע תוך התחשבות במגוון גורמים.

מקורות

Brokovich, E., Levin, N., Kark, S., 2013. Systematic conservation planning for Israel's Mediterranean sea exclusive economic zone, In Rapports et Procès-Verbaux des Réunions de la Commission Internationale pour l'Exploration Scientifique de la Mer Méditerranée.

Hanson JO, Schuster R, Morrell N, Strimas-Mackey M, Edwards BPM, Watts ME, Arcese P, Bennett J, Possingham HP (2023). Prioritizr: Systematic Conservation Prioritization in R. R package version 8.0.3. Available at <https://CRAN.R-project.org/package=prioritizr>.

Margules, C.R., Pressey, R.L., 2000. Systematic conservation planning. Nature 405, 243-253.

Ribeiro, B.R., Atadeu, M., 2019. Systematic conservation planning: trends and patterns among highly-cited papers. Journal for Nature Conservation 50, 125714.

Roll, U., Feldman, A., Novosolov, M., Allison, A., Bauer, A., Bernard, R., Bohm, M., Chirio, L., Collen, B., Colli, G.R., Dabul, L., Das, I., Doan, T., Grismer, L., Herrera, F.C., Hoogmoed, M., Itescu, Y., Kraus, F., LeBreton, M., Lewin, A., Martins, M., Maza, E., Meirte, D., Nagy, Z., Nogueira, C.C., Pauwels, O.S.G., Pincheira-Donoso, D., Powney, G., Sindaco, R., Tallowin, O., Torres-Carvajal, O., Trape, J.F., Uetz, P., Vidan, E., Wagner, P., Wang, Y.Z., Orme, D., Grenyer, R., Meiri, S., 2017. The global distribution of tetrapods reveals a need for targeted reptile conservation. Nature Ecology and Evolution 1, 1677-1682.

Villarreal-Rosas, J., Sonter, L.J., Runtig, R.K., López-Cubillos, S., Dade, M.C., Possingham, H.P., Rhodes, J.R., 2020. Advancing systematic conservation planning for ecosystem services. Trends in Ecology & Evolution 35, 1129-1139.

זהרי, מ., 1959. גיאובוטניקה. ספרית פועלים, חולון, ישראל.

קפלן ד., רותם ד., צידון ר., שטייניץ ע. וולצ'ק מ. 2020. סקר היתכנות להגשת אזורים עשירים באבות צמחי התרבות בישראל כאתר אונסקו. מסך פנימי של רשות הטבע והגנים.

נספחים

נספח 1

רשימה של כל מיני הבר שהוגדרו כאבות צמחי תרבות. בטבלה יש פירוט על סוג המידע הקיים בבסיס המידע המכיל את מודלי התפוצה הממוחשבים (כלומר האם ניתן היה למדל אותם או רק להשתמש בתצפיות), מספר התצפיות שיש בבסיס המידע של התצפיות במהלך ה-15 השנים האחרונות, ואחוז החפיפה של תחום התפוצה (מודל או תצפיות) של כל מין עם מכלול השטחים המוגנים.

Scientific Name	שם עברי	Type of Data	Num. Obs. In last 15 years	% Overlap with protected areas - SDMs	% Overlap with protected areas - Observations
Acacia raddiana	שיטה סלילנית	SDM	2657	0.446	0.487
Acer obtusifolium	אדר סורי	Observations	114	0.615	0.781
Achillea fragrantissima	אכיליאה ריחנית	SDM	269	0.456	0.476
Aegilops bicornis	בן-חטיה דוקרני	SDM	14	0.221	0.286
Aegilops biuncialis	בן-חטיה דל-שיבולת	SDM	24	0.139	0.750
Aegilops geniculata	בן-חטיה ביצני	SDM	491	0.083	0.558
Aegilops kotschy	בן-חטיה מדברי	SDM	75	0.137	0.413
Aegilops longissima	בן-חטיה אריכא	SDM	96	0.028	0.396
Aegilops peregrina	בן-חטיה רב-אנפין	SDM	577	0.081	0.532
Aegilops searsii	בן-חטיה סירס	Observations	8	0.049	0.250
Aegilops sharonensis	בן-חטיה שרוני	SDM	97	0.038	0.577
Aegilops speltoides	בן-חטיה קטוע	SDM	198	0.050	0.869
Aegilops triuncialis	בן-חטיה שלוש-זיפי	SDM	35	0.100	0.629
Aegilops vavilovii	בן-חטיה מעובה	SDM	19	1.000	0.895
Agrostemma githago	אגרוסטמת השדות	Observations	16	0.230	0.313
Alcea setosa	חטמית זיפנית	SDM	613	0.086	0.525
Allium ampeloprasum	שום גבוה	SDM	469	0.075	0.431
Allium basalticum	שום שחור	SDM	58	0.119	0.603
Allium curtum	שום קצר	SDM	160	0.079	0.500
Allium neapolitanum	שום משולש	SDM	938	0.092	0.578
Allium schubertii	שום הגלגל	SDM	248	0.089	0.415
Allium truncatum	שום קטוע	Observations	90	0.283	0.389
Althaea officinalis	נטופית רפואית	SDM	59	0.015	0.627
Amygdalus korschinskii	שקד קטן-עלים	SDM	94	0.131	0.511
Amygdalus ramonensis	שקד הרמון	SDM	88	0.988	0.989
Anemone coronaria	כלנית מצויה	Observations	3063	0.239	0.513
Anethum graveolens	שבת ריחני	Observations	No Obs.	0.200	No Obs.
Antirrhinum majus	לוע-הארי הגדול תת-מין מפותל	SDM	125	0.102	0.712
Antirrhinum siculum	לוע-ארי סיצילי	Observations	16	0.115	0.188
Apium graveolens	כרפס ריחני	SDM	92	0.062	0.554
Arbutus andrachne	קטלב מצוי	SDM	465	0.087	0.804
Artemisia arborescens	לענה שיחנית	Observations	13	0.323	0.769
Artemisia judaica	לענת יהודה	SDM	20	0.360	0.300
Asparagus aphyllus	אספרג החורש	SDM	1752	0.088	0.570
Asparagus palaestinus	אספרג ארצישראלי	Observations	332	0.195	0.506
Asphodelus ramosus	עירית גדולה	SDM	2510	0.109	0.555
Astomaea seselifolium	אסתום מצוי	SDM	106	0.041	0.264
Astragalus pelecinus	מסוריים מצויים	SDM	109	0.080	0.376
Atriplex halimus	מלוח קיפח	Observations	749	0.414	0.518
Avena barbata	שבלת-שועל מתפרקת	SDM	572	0.079	0.430
Avena longiglumis	שבלת-שועל גדולה	Observations	37	0.183	0.757
Avena sterilis	שבלת-שועל נפוצה	SDM	2145	0.094	0.436
Balanites aegyptiaca	זקום מצוי	SDM	173	0.249	0.405
Bellis perennis	חיננית רב-שנתית	Observations	86	0.408	0.419
Bellis sylvestris	חיננית הבתה	SDM	244	0.080	0.643
Beta vulgaris	סלק מצוי	SDM	408	0.061	0.287
Bituminaria bituminosa	שרעול שעיר	SDM	515	0.090	0.507
Brassica cretica	כרוב כרתי	Observations	45	0.727	0.978
Brassica nigra	כרוב שחור	SDM	144	0.091	0.125
Brassica tournefortii	כרוב החוף	SDM	414	0.088	0.466
Butomus umbellatus	בוציץ סוככי	SDM	158	0.096	0.519
Calotropis procera	פתילת-מדבר גדולה	SDM	185	0.355	0.368
Calystegia sepium	חלבולן המשכות	Observations	188	0.247	0.787
Capparis aegyptia	צלף מצוי	SDM	274	0.556	0.620

Scientific Name	שם עברי	Type of Data	Num. Obs. In last 15 years	% Overlap with protected areas - SDMs	% Overlap with protected areas - Observations
Capparis cartilaginea	צלף סחוס	SDM	159	0.647	0.748
Capparis zoharyi	צלף קוצני	SDM	1202	0.082	0.523
Carthamus glaucus	קורטם מכחיל	SDM	190	0.084	0.463
Carthamus persicus	קורטם פרסי	SDM	60	0.159	0.167
Carthamus tenuis	קורטם דק	SDM	1099	0.079	0.405
Celtis australis	מיש דרומי	SDM	14	0.081	0.500
Centranthus longiflorus	חד-אבקן אדום	Observations	13	0.651	0.538
Ceratonia siliqua	חרוב מצוי	SDM	1821	0.083	0.596
Cercis siliquastrum	כליל החורש	SDM	304	0.097	0.691
Chrozophora tinctoria	לשישית הצבעים	SDM	388	0.070	0.278
Cicer judaicum	חמצה שסועה	SDM	74	0.065	0.608
Cichorium endivia	עולש מצוי	SDM	1446	0.075	0.402
Cistus creticus	לוטם שעיר	SDM	688	0.080	0.670
Cistus salviifolius	לוטם מרווני	SDM	590	0.082	0.668
Citrullus colocynthis	ארביח הפקועה	SDM	110	0.471	0.536
Cocculus pendulus	סררון משתלשל	SDM	245	0.559	0.649
Conium maculatum	רוש עקוד	SDM	144	0.086	0.542
Corchorus olitorius	מלוכיה נאכלת	Observations	15	0.173	0.533
Corchorus trilocularis	מלוכיה משולשת	Observations	7	0.251	0.143
Coriandrum sativum	גד השדה	SDM	57	0.085	0.439
Coridothymus capitatus	קורנית מקורקפת	SDM	891	0.066	0.483
Crambe hispanica	כרבה ספרדית	SDM	228	0.090	0.588
Crataegus aronia	עוזרר קוצני	SDM	1234	0.087	0.451
Crataegus azarolus	עוזרר אדום	SDM	68	0.163	0.529
Crataegus monogyna	עוזרר חד-גלעיני	Observations	133	0.386	0.459
Crocus hyemalis	כרכום חורפי	SDM	726	0.088	0.507
Crocus pallasii	כרכום נאה	SDM	125	0.118	0.528
Cucumis melo	מלפפון משולש	Observations	29	0.101	0.483
Cucumis prophetarum	קשוא הנביאים	SDM	58	0.630	0.672
Cyclamen coum	רקפת יונית	Observations	288	0.597	0.813
Cyclamen persicum	רקפת מצויה	SDM	2923	0.090	0.552
Cynara syriaca	קנרס סורי	SDM	322	0.087	0.280
Cyperus papyrus	גומא הפפירוס	Observations	173	0.367	0.780
Daucus aureus	גזר זהוב	SDM	117	0.065	0.162
Daucus broteri	גזר מצוי	SDM	292	0.080	0.442
Daucus carota	גזר קיפח	SDM	926	0.084	0.391
Daucus glaber	גזר החוף	SDM	261	0.068	0.494
Deverra tortuosa	קזוח עקום	SDM	311	0.252	0.566
Dianthus libanotis	ציפורן הלבנון	Observations	15	0.613	0.400
Dianthus strictus	ציפורן נקוד	SDM	814	0.124	0.491
Diplotaxis erucoides	טוריים מצויים	SDM	236	0.047	0.347
Drimia aphylla	חצב מצוי	SDM	2841	0.148	0.510
Elytrigia elongata	אנרופירון מוארך	Observations	74	0.284	0.324
Elytrigia juncea	גלדן סמרני	Observations	238	0.280	0.525
Eriolobus trilobatus	חוזרר החורש	SDM	26	0.727	0.923
Eruca sativa	בן-חרדל מצוי	SDM	75	0.123	0.333
Faidherbia albida	שיטה מלבינה	Observations	184	0.269	0.505
Ficus carica	פיקוס התאנה	SDM	599	0.082	0.594
Ficus palmata	פיקוס בת-שקמה	Observations	5	1.000	1.000
Foeniculum vulgare	שומר פשוט	SDM	1022	0.087	0.458
Fraxinus angustifolia	מילה סורית	Observations	213	0.310	0.836
Fritillaria persica	גביעונית הלבנון	SDM	355	0.111	0.631
Galium aparine	דבקה זיפנית	SDM	651	0.085	0.450
Gladolus italicus	סיפן התבואה	SDM	774	0.083	0.650
Glaucium flavum	פרגה צהובה	Observations	175	0.299	0.406
Glebionis coronaria	חרצית עטורה	SDM	1433	0.084	0.385
Glycyrrhiza echinata	שוש קוצני	SDM	68	0.087	0.456
Glycyrrhiza glabra	שוש קרח	SDM	224	0.081	0.259
Gundelia tournefortii	עכובית הגלגל	SDM	3691	0.080	0.476
Haplophyllum buxbaumii	פיגמית מצויה	SDM	173	0.073	0.295
Haplophyllum tuberculatum	פיגמית מגובששת	SDM	340	0.429	0.597
Hedera helix	קיסוס החורש	Observations	47	0.653	0.766
Helichrysum sanguineum	דם-המכבים האדום	SDM	1007	0.091	0.586
Hordeum bulbosum	שעורת הבולבוסין	SDM	1291	0.082	0.503
Hordeum spontaneum	שעורת התבור	SDM	1608	0.108	0.470
Hyacinthus orientalis	יקנטון מזרחי	Observations	415	0.588	0.745
Hyoscyamus aureus	שכרון זהוב	SDM	236	0.164	0.585
Hypericum triquetrifolium	פרע מסולסל	SDM	621	0.082	0.446
Hyphaene thebaica	דום מצרי	Observations	17	0.704	0.588
Iris atrofusca	אירוס שחום	Observations	2148	0.125	0.060
Iris atropurpurea	אירוס הארגמן	SDM	3926	0.045	0.416
Iris bismarckiana	אירוס נצרתי	Observations	1830	0.251	0.768

Scientific Name	שם עברי	Type of Data	Num. Obs. In last 15 years	% Overlap with protected areas - SDMs	% Overlap with protected areas - Observations
Iris haynei	אירוס הגלבוט	Observations	2081	0.179	0.407
Iris hermona	אירוס החרמון	Observations	2205	0.413	0.628
Iris lortetii	אירוס הדור	Observations	1878	0.272	0.160
Iris mariae	אירוס הנגב	SDM	609	0.255	0.412
Iris mesopotamica	אירוס ארם-נהריים	Observations	74	0.547	0.811
Iris westii	אירוס ווסט	Observations	19	0.966	1.000
Juniperus excelsa	ערער ברושי	Observations	2	0.941	1.000
Lactuca aculeata	חסה שיכנית	Observations	13	0.318	0.154
Lactuca saligna	חסה רותמית	SDM	111	0.073	0.306
Lactuca serriola	חסה המצפן	SDM	703	0.077	0.373
Lactuca viminea	חסה השבטים	SDM	64	0.094	0.500
Lathyrus aphaca	טופח מצוי	SDM	496	0.083	0.548
Lathyrus blepharicarpos	טופח ריסני	SDM	256	0.085	0.539
Lathyrus cicera	טופח חמצתי	Observations	No Obs.	1.000	No Obs.
Lathyrus lentiformis	טופח עדשתי	Observations	60	0.036	0.233
Lathyrus marmoratus	טופח נאה	SDM	206	0.047	0.529
Lathyrus ochrus	טופח גדול	SDM	363	0.081	0.262
Lathyrus plitmannii	טופח חד-עורקי	Observations	6	0.390	0.333
Lathyrus pseudocicera	טופח מעורק	SDM	69	0.040	0.333
Laurus nobilis	ער אציל	SDM	287	0.113	0.683
Lavandula stoechas	אזובין דגול	Observations	768	0.124	0.771
Lens ervoides	עדשה מצויה	SDM	73	0.094	0.795
Lens odemensis	עדשת אודם	Observations	31	0.554	0.581
Lens orientalis	עדשה מזרחית	SDM	61	0.098	0.656
Lepidium spinosum	שחליים קוצניים	Observations	33	0.282	0.485
Lilium candidum	שושן צחור	Observations	353	0.830	0.989
Limonium sinuatum	עדעד כחול	Observations	313	0.287	0.463
Linum bienne	פשתה צרת-עלים	Observations	109	0.256	0.440
Linum maritimum	פשתה החוף	Observations	20	0.206	0.950
Linum pubescens	פשתה שעירה	SDM	844	0.086	0.528
Lolium perenne	זון רב-שנתי	SDM	57	0.109	0.456
Lolium rigidum	זון אשון	SDM	1249	0.075	0.433
Lonicera etrusca	יערה איטלקית	SDM	465	0.096	0.613
Lotus edulis	לוטוס נאכל	SDM	121	0.058	0.479
Lotus orithopodioides	לוטוס משונץ	Observations	15	0.174	0.600
Lotus peregrinus	לוטוס מצוי	SDM	932	0.080	0.547
Lupinus angustifolius	תורמוס צר-עלים	SDM	310	0.096	0.510
Lupinus luteus	תורמוס צהוב	Observations	368	0.082	0.535
Lupinus varius	תורמוס ההרים	SDM	198	0.090	0.515
Mandragora autumnalis	דודא רפואי	SDM	670	0.085	0.622
Marrubium vulgare	מרובין מצוי	SDM	105	0.066	0.495
Matricaria aurea	בבונג זהוב	SDM	141	0.135	0.404
Matricaria recutita	בבונג דו-גוני	SDM	17	0.073	0.412
Medicago polymorpha	אספסת מצויה	SDM	1058	0.079	0.437
Medicago sativa	אספסת תרבותית	Observations	18	0.338	0.611
Melissa officinalis	מליסה רפואית	SDM	232	0.097	0.634
Mentha aquatica	נענת המים	Observations	75	0.437	0.827
Mentha longifolia	נענה משובלת	SDM	328	0.086	0.570
Mentha pulegium	נענת הכדורים	Observations	64	0.160	0.203
Michauxia campanuloides	מישויה פעמונית	Observations	319	0.583	0.925
Micromeria fruticosa	זוסה לבנה	SDM	220	0.082	0.573
Micromeria myrtifolia	זוסה צפופה	SDM	349	0.087	0.610
Moringa peregrina	מורינגה רותמית	SDM	57	0.632	0.579
Muscari neglectum	כדן אשכולי	SDM	79	0.086	0.380
Muscari parviflorum	כדן קטן-פרחים	SDM	161	0.085	0.540
Myrtus communis	הדס מצוי	Observations	118	0.444	0.492
Narcissus tazetta	נרקיס מצוי	SDM	1121	0.087	0.613
Nasturtium officinale	גרגיר הנחלים	Observations	325	0.218	0.529
Nerium oleander	הרדוף הנחלים	Observations	238	0.360	0.664
Nigella arvensis	קצח השדה	SDM	245	0.086	0.465
Nymphaea alba	נימפיאה לבנה	Observations	16	0.503	0.938
Nymphaea nouchali	נימפיאה תכולה	Observations	72	0.307	0.361
Origanum dayi	אזובית המדבר	SDM	133	0.304	0.286
Origanum ramonense	אזובית הרמון	SDM	151	0.885	1.000
Origanum syriacum	אזוב מצוי	SDM	3288	0.094	0.519
Ornithopus compressus	כף-עוף פחוטה	SDM	137	0.043	0.664
Paeonia mascula	אדמונית החורש	Observations	933	0.925	0.989
Pancreatium maritimum	חבלת החוף	Observations	689	0.284	0.443
Papaver umbonatum	פרג אגסי	SDM	624	0.082	0.423
Paronychia argentea	אלמוות הכסף	SDM	816	0.087	0.461
Peganum harmala	שבר לבן	SDM	249	0.207	0.450
Pennisetum orientale	זיפנוצה מחוספסת	SDM	206	0.116	No Obs.

Scientific Name	שם עברי	Type of Data	Num. Obs. In last 15 years	% Overlap with protected areas - SDMs	% Overlap with protected areas - Observations
Phalaris aquatica	חפורית הפקעים	SDM	134	0.083	0.336
Phoenix dactylifera	תמר מצוי	SDM	155	0.196	0.484
Phyla nodiflora	ליפיה זוחלת	Observations	417	0.275	0.827
Pimpinella anisum	כמנון האניס	Observations	1	0.000	1.000
Pimpinella peregrina	כמנון קיפח	SDM	152	0.089	0.592
Pistacia atlantica	אלה אטלנטית	SDM	1261	0.146	0.733
Pistacia lentiscus	אלת המסטיק	SDM	1731	0.082	0.598
Pistacia terebinthus	אלה ארצישראלית	SDM	1541	0.089	0.576
Pisum elatius	אפון קיפח	SDM	55	0.079	0.491
Pisum fulvum	אפון מצוי	SDM	377	0.084	0.560
Pisum syriacum	אפון נמוך	SDM	79	0.064	0.342
Plantago lanceolata	לחך אזמלני	SDM	535	0.086	0.338
Plantago major	לחך גדול	SDM	189	0.069	0.952
Platanus orientalis	דולב מזרחי	Observations	313	0.558	0.939
Populus euphratica	צפצפת הפרת	Observations	89	0.288	0.461
Portulaca oleracea	רגלת הגינה	SDM	120	0.065	0.183
Prunus cerasifera	שזיף הדובדבן	Observations	11	0.518	0.000
Prunus ursina	שזיף הדוב	Observations	92	0.608	0.620
Psylliostachys spicata	עדעית משובלת	SDM	16	0.360	0.188
Pyrus syriaca	אגס סורי	SDM	418	0.110	0.464
Quercus boissieri	אלון התולע	SDM	643	0.099	0.672
Quercus cerris	אלון שסוע	Observations	10	1.000	0.900
Quercus coccifera	אלון מצוי	SDM	2792	1.000	0.524
Quercus ithaburensis	אלון התבור	SDM	1440	0.093	0.617
Ranunculus asiaticus	נורית אסיה	SDM	1943	0.117	0.502
Raphanus raphanistrum	צנון מצוי	SDM	257	0.064	0.268
Raphanus rostratus	צנון פניוני	SDM	172	0.089	0.453
Reseda luteola	רפעת הצבעים	SDM	42	0.086	0.310
Retama raetam	רותם המדבר	SDM	1945	0.466	0.483
Rheum palaestinum	ריבס המדבר	SDM	215	0.671	0.879
Rhus coriaria	אוג הבורסקאים	SDM	139	0.101	0.460
Ricotia lunaria	כרמלית נאה	Observations	350	0.354	0.717
Ridolfia segetum	נירית הקמה	SDM	353	0.069	0.204
Rosa canina	ורד הכלב	SDM	198	0.140	0.535
Rosa phoenicia	ורד צידוני	Observations	185	0.192	0.595
Rubia tinctorum	פואת הצבעים	Observations	16	0.084	0.375
Rubus sanctus	פטל קדוש	SDM	1328	0.088	0.520
Ruscus aculeatus	עצבנית החורש	Observations	251	0.379	0.761
Ruta chalepensis	פיגם מצוי	SDM	335	0.091	0.612
Saccharum spontaneum	קנה-סוכר מצוי	SDM	115	0.067	0.791
Salix acmophylla	ערבה מחודדת	Observations	347	0.316	0.674
Salix alba	ערבה לבנה	Observations	93	0.231	0.742
Salsola tragus	מלחית אשלגנית	SDM	152	0.051	0.368
Salvadora persica	סלבדורה פרסית	SDM	108	0.562	0.352
Salvia bracteata	מרות החפים	Observations	40	0.450	1.000
Salvia dominica	מרוה ריחנית	SDM	548	0.088	0.467
Salvia fruticosa	מרוה משולשת	SDM	723	0.084	0.700
Salvia hierosolymitana	מרות ירושלים	SDM	505	0.092	0.554
Salvia indica	מרוה כחולה	SDM	229	0.133	0.646
Salvia judaica	מרות יהודה	SDM	342	0.089	0.512
Salvia samuelssonii	מרוה מלבינה	SDM	183	0.073	0.290
Satureja thymbra	צתרה ורודה	SDM	206	0.086	0.748
Satureja thymbriifolia	צתרה מדברית	SDM	93	0.089	0.000
Scilla hyacinthoides	בן-חצב יקינטוני	SDM	818	0.090	0.644
Scirpus lacustris	אגמון האגם	Observations	41	0.203	0.415
Scorzonera syriaca	הרדופנין סורי	Observations	36	0.319	0.500
Secale montanum	שיפון ההרים	Observations	38	0.770	0.579
Sedum sediforme	צורית גבוהה	SDM	122	0.083	0.672
Sinapis alba	חרדל לבן	SDM	1272	0.075	0.389
Sisymbrium irio	תודרה סייגית	SDM	138	0.132	0.413
Solanum incanum	סולנום החדק	SDM	17	0.792	0.353
Solanum nigrum	סולנום שחור	SDM	298	0.054	0.456
Sorghum halepense	דורת ארם-צובא	SDM	305	0.071	0.193
Spartium junceum	אחירותם החורש	SDM	326	0.093	0.620
Styrax officinalis	לבנה רפואי	SDM	1014	0.100	0.528
Symphytum brachycalyx	סינפיטון ארצישראלי	SDM	190	0.127	0.684
Tamarix aphylla	אשל הפרקים	SDM	67	0.508	0.478
Tamus orientalis	טמוס מזרחי	SDM	280	0.099	0.675
Teucrium capitatum	געדה מצויה	SDM	1170	0.136	0.505
Teucrium creticum	געדה כרתית	SDM	188	0.082	0.745
Teucrium divaricatum	געדה מפושקת	SDM	339	0.090	0.652
Thymbra spicata	צתרנית משובלת	SDM	61	0.084	0.639

Scientific Name	שם עברי	Type of Data	Num. Obs. In last 15 years	% Overlap with protected areas - SDMs	% Overlap with protected areas - Observations
<i>Thymelaea hirsuta</i>	מתנן שעיר	SDM	870	0.127	0.453
<i>Thymus bovei</i>	בת-קורנית הערבית	SDM	26	0.781	0.654
<i>Tragopogon coelestiacus</i>	זקן-התיש הארוך	SDM	376	0.086	0.463
<i>Trifolium alexandrinum</i>	תלתן אלכסנדרוני	SDM	79	0.087	0.228
<i>Trifolium berytheum</i>	תלתן בירתי	SDM	63	0.066	0.286
<i>Trifolium boissieri</i>	תלתן בוסייה	SDM	51	0.120	0.667
<i>Trifolium campestre</i>	תלתן חקלאי	SDM	1349	0.082	0.498
<i>Trifolium clypeatum</i>	תלתן תריסני	SDM	904	0.086	0.576
<i>Trifolium constantinopolitanum</i>	תלתן קושטא	Observations	6	0.199	0.333
<i>Trifolium dasyurum</i>	תלתן נאה	SDM	267	0.096	0.502
<i>Trifolium dichroanthum</i>	תלתן דו-גוני	SDM	96	0.030	0.510
<i>Trifolium fragiferum</i>	תלתן הביצות	Observations	413	0.193	0.649
<i>Trifolium glanduliferum</i>	תלתן בלוטי	SDM	183	0.084	0.372
<i>Trifolium grandiflorum</i>	תלתן הדור	Observations	27	0.762	0.704
<i>Trifolium hirtum</i>	תלתן שעיר	Observations	3	0.400	0.333
<i>Trifolium meironense</i>	תלתן מירוני	Observations	No Obs.	0.487	No Obs.
<i>Trifolium palaestinum</i>	תלתן ארצישראלי	SDM	145	0.032	0.407
<i>Trifolium purpureum</i>	תלתן הארגמן	SDM	1172	0.082	0.496
<i>Trifolium repens</i>	תלתן זוחל	Observations	100	0.248	0.830
<i>Trifolium resupinatum</i>	תלתן הפוך	SDM	400	0.090	0.393
<i>Trifolium salmoneum</i>	תלתן סלמוני	Observations	27	0.144	0.593
<i>Trifolium spumosum</i>	תלתן הקצף	SDM	384	0.093	0.495
<i>Trifolium subterraneum</i>	תלתן תת-קרקעי	Observations	53	0.389	0.491
<i>Trifolium vavilovii</i>	תלתן ואילוב	SDM	86	0.095	0.488
<i>Trigonella berythea</i>	גרגרנית בירתי	SDM	154	0.086	0.591
<i>Trigonella foenum-graecum</i>	גרגרנית החילבה	SDM	15	0.064	0.800
<i>Triticum dicoccoides</i>	חיתת הבר	SDM	198	0.093	0.596
<i>Tulipa agenensis</i>	צבעוני ההרים	SDM	2300	0.032	0.462
<i>Tulipa systola</i>	צבעוני המדבר	SDM	164	0.386	0.555
<i>Ulmus minor</i>	אולמוס שעיר	Observations	27	0.122	0.444
<i>Urtica pilulifera</i>	סרפד הכדורים	SDM	466	0.075	0.554
<i>Valeriana dioscoridis</i>	ולרינה איטלקית	SDM	199	0.101	0.744
<i>Viburnum tinus</i>	מוון החורש	SDM	29	0.201	0.931
<i>Vicia ervilia</i>	בקית הכרשינה	Observations	6	0.657	0.667
<i>Vicia galeata</i>	בקית הביצות	Observations	175	0.065	0.383
<i>Vicia galilaea</i>	בקית הגליל	SDM	114	0.104	0.746
<i>Vicia narbonensis</i>	בקיה צרפתי	SDM	254	0.077	0.287
<i>Vicia palaestina</i>	בקיה ארצישראלית	SDM	743	0.083	0.498
<i>Vicia sativa</i>	בקיה תרבותית	SDM	814	0.066	0.448
<i>Vicia tenuifolia</i>	בקיה דקת-עלים	Observations	87	0.404	0.598
<i>Vicia villosa</i>	בקיה שעירה	SDM	258	0.037	0.337
<i>Vigna luteola</i>	לוביה מצרית	Observations	122	0.367	0.639
<i>Vitex agnus-castus</i>	שיח-אברהם מצוי	Observations	536	0.278	0.494
<i>Vitis vinifera</i>	גפן היערות	SDM	36	0.137	0.444
<i>Ziziphus spina-christi</i>	שיזף מצוי	SDM	3626	0.143	0.314

נספח 2

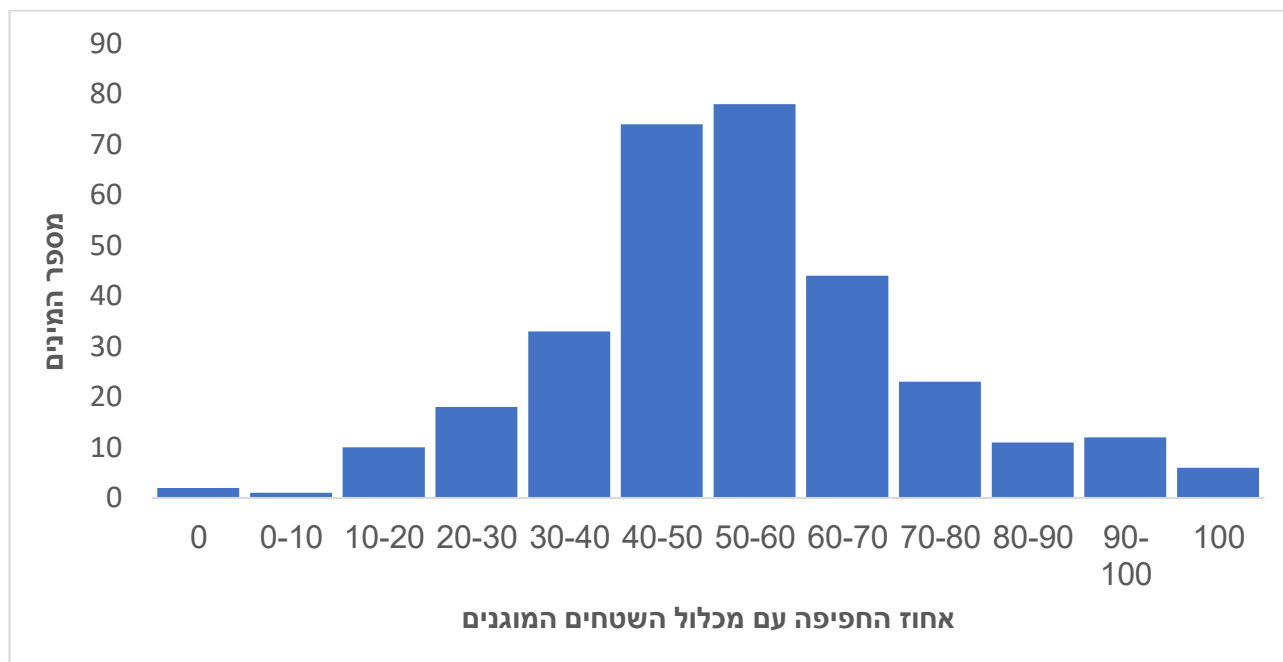
פירוט של שיעורי השטח לשימור שנקבעו בכל תשריט עבור כל אחת מארבע הקטגוריות. הטבלה הראשונה מציגה את אחוזי השטח לשימור שנקבעו בתהליכי התעדוף שהתבססו על נתוני התצפיות מ-15 השנים האחרונות. בטבלה השניה מוצגים אחוזי השטח לשימור שנקבעו בתהליכי התעדוף שהתבססו על בסיס המידע שמורכב ברובו ממודלי תפוצה ממוחשבים (SDMs).

4	3	2	1	קטגורית חשיבות המין - נתוני התצפיות
50	80	90	100	אחוזי השטח לשימור - 1
40	70	80	90	אחוזי השטח לשימור - 2
30	60	70	80	אחוזי השטח לשימור - 3
20	50	60	70	אחוזי השטח לשימור - 4
20	40	60	100	אחוזי השטח לשימור - 5
20	40	60	90	אחוזי השטח לשימור - 6
20	40	60	80	אחוזי השטח לשימור - 7
20	40	90	100	אחוזי השטח לשימור - 8
10	30	80	90	אחוזי השטח לשימור - 9

4	3	2	1	קטגורית חשיבות המין - נתוני המודלים
5	10	15	20	אחוזי השטח לשימור - 1
5	10	15	30	אחוזי השטח לשימור - 2
5	10	15	40	אחוזי השטח לשימור - 3
5	10	15	50	אחוזי השטח לשימור - 4
2.5	5	7.5	10	אחוזי השטח לשימור - 5
2.5	5	7.5	20	אחוזי השטח לשימור - 6
2.5	5	7.5	30	אחוזי השטח לשימור - 7
2.5	5	7.5	40	אחוזי השטח לשימור - 8
2.5	5	7.5	50	אחוזי השטח לשימור - 9

נספח 3

עד כמה המינים מוגנים כיום – בחינת מידת החפיפה של נתוני התצפיות מה-15 השנים האחרונות עם מכלול השטחים המוגנים בישראל.

נספח 3: גרף עמודות המציג את מידת החפיפה של התצפיות בכל אחד ממיני צמחי אבות תרבות עם מכלול השטחים המוגנים בישראל. התצפיות מקורן מבסיס הנתונים של רשות הטבע והגנים המכילה את התצפיות במינים מ-15 השנים האחרונות. השטחים המוגנים כוללים את השמורות והגנים הלאומיים המוכרזים והמאושרים ואת שטחי היער על פי תמ"א 1.